

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Lakiesityksen tavoite on kannatettava julkisten hankintojen tehokkuuden, kustannussäästöjen ja laadukkaiden palveluiden takaamiseksi. Laissa esitetyt toimenpiteet eivät kuitenkaan tue tätä kehitystä.

Esityksellä ei saavuteta hallitusohjelman yleisiä tavoitteita säästöistä ja hankintojen selkeyttämisestä. Toteutuessaan esitys aiheuttaisi varsinkin pienemmille kunnille merkittäviä lisäkustannuksia mm. hankintojen kilpailuttamisen, käyttöönoton ja mahdollisten toimintojen uudelleenjärjestelyjen vuoksi.

Useat kunnat ovat onnistuneet luomaan toimivia yhteistyömalleja In house-yhtiöiden kanssa. In-house-säätelyn 10 %:n vähimmäisomistusraja aiheuttaisi sen, että näistä toimintamalleista jouduttaisiin luopumaan. In-house-yhtiön vaihtoehto ei ole välttämättä kilpailutus, vaan monesti päädytään omaan tuotantoon.

Julkiset hankinnat ovat jo nykyisellään jo todella säädeltyjä. Hankintalain uudistaminen selkeämmäksi ja yksinkertaisemmaksi olisi enemmän kilpailua lisäävä toimenpide, kuin nykyinen esitys.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

-

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Nykyisen käytännön mukaan useat kunnat käyttävät jo markkinakartoitusta ja markkinavuoropuhelua hankintojen kilpailutuksen yhteydessä. Pienemmillä markkina-alueilla markkinat ovat yleensä jo etukäteen hyvin selvillä kunnilla kilpailutukseen lähtiessä.

Kokonaishankinnan perustelu tuo hallinnollista taakkaa tilaajalle ja samalla se lisää mahdollisia riitatilanteita, joka edelleen lisää hallinnollista taakkaa. Laissa pitää löytyä myös selvät perustelut, milloin hankinta on osiin jakamista, eikä hankinnan pilkkomista esim. hankintarajojen välttelemiksi.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Kaikki pakottavat sääntelyt lisäävät hallinnollista työtä, lisäksi ne aiheuttavat epävarmuutta, milloin pakolliset valmistelutoimet ovat olleet riittävät.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Ei ole. Sidosyksiköt ovat usein muodostuneet kuntien yhteiseksi työkaluksi jopa vuosikymmenien aikana. Tämä yhteistyö on vähentänyt huomattavasti hallinnollista taakkaa varsinkin pienten kuntien viranhaltijoilta.

Lisäksi 10 prosentin omistusvaade ei ole järkevä, eikä monessa tapauksessa myöskään toteuttamiskelpoinen. Erityisesti pienet hankintayksiköt, esimerkiksi pienet kunnat, joutuisivat tilanteeseen, jossa 10 prosentin omistussuuden hankkiminen olisi mahdotonta, eikä markkinoilta löytyisi toimijaa hankinnan toteuttajaksi.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistussuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

-

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

-

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko**

toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)

-

- Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?

-

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

-

- Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?

-

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

-

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiinne? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Lähtökohtaisesti on hyvä asia, että turvallisuus, varautuminen ja huoltovarmuus huomioidaan hankintalain kirjauksissa. Hyvää esityksessä on myös se, että hankintayksiköllä olisi mahdollisuus määrittää ehtoja varautumiseen, turvallisuuteen ja huoltovarmuuteen hankinta-asiakirjoissa.

Lakimuutosta tehtäessä pitää huomioida myös, että kuntien muodostamat In-house-yhtiöt ovat osaltaan luomassa edellytyksiä sille, että kunnat pystyvät varautumaan poikkeusoloihin. Tämä koskee erityisesti pienempiä kuntia varsinkin jäte- ja ympäristöhuollossa.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

Nykyinen käytäntö ja lainkirjaukset ovat tässä kohdassa riittävät.

- Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

Hankintojen avoimuuden lisääminen on itsessään hyvä tavoite, mutta vaatimalla pakollinen jälki-ilmoittaminen tulee se lisäämään hallinnollista työtä. Tästä saatava hyöty markkinoiden kehittymiseen on kyseenalainen. Suurissa EU-hankinnoissa jälki-ilmoittaminen on perusteltua, mutta muissa, pienemmissä kansallisissa hankinnoissa se lisää hallinnollista taakkaa ja kustannuksia.

Muut huomiot

Jämsän kaupungilla ei ole tällä merkittäviä hankintoja In-house-yhtiöiden kautta. Kuitenkin lakimuutos vaikeuttaa tulevaisuudessa liittymistä sidosyksiköihin, jos omistusosuuden pitää olla vähintään 10 %. Väkiluvun vähentyessä tulisi pienemmillä kunnilla olla mahdollisuus liittyä sidosyksiköihin esim. joukkoliikenteen, jätehuollon ja ICT-palveluiden, talous- ja palkkahallinnon osalta.

Jos useamman kunnan omistamat In-house-yhtiöt joudutaan purkamaan, aiheuttaa se kohtuutonta hallinnollista taakkaa pienemmille kunnille. Usein myös pienemmillä kunnilla ei ole riittävää osaamista kilpailuttaa useita eri kokonaisuuksia.

Leppänen Kari

Jämsän kaupunki - Kaupunginjohtaja Jori Reijula